UDK 159.9:004

RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA PSIXOLOGIK XIZMAT KO‘RSATISHNING INNOVATSION USULLARI VA PSIXODIAGNOSTIK INTERFAOL TEXNOLOGIYALAR.

SOBIROVA LOBAR RAHIMOVNA
Surxondaryo viloyati pedagogik mahorat markazi
“Pedagogika, psixologiya va ta’lim texnologiyalari”
kafedrasi o‘qituvchisi.

Bugungi kunda ta’lim tizimini raqamlashtirish jarayoni nafaqat o‘quv mazmuni va metodikasiga, balki ta’lim muassasalaridagi psixologik xizmat faoliyatiga ham chuqur ta’sir ko‘rsatmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi tomonidan umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish borasida qabul qilingan qaror ham innovatsion psixologik metodika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etishni ustuvor vazifa sifatida belgilagan [5]. Zamonaviy raqamli avlod (Gen Z va Gen Alpha) o‘quvchilarining psixologik ehtiyojlari, ularning axborotni qabul qilish va ijtimoiy muloqot uslublari an’anaviy diagnostika va korreksiya usullaridan farq qiladi, bu esa amaliy psixologiya xizmatini yangi vositalar bilan boyitishni taqozo etadi.

Shu bilan birga, maktab psixologlari faoliyatidagi tashkiliy va uslubiy muammolar — jumladan, foydalaniladigan diagnostik vositalarning zamon talablariga to‘liq javob bermasligi va psixologning maktab jamoasidagi mavqeyi bilan bog‘liq masalalar — psixologik xizmatni raqamli vositalar hisobiga modernizatsiya qilish zaruratini yanada dolzarblashtiradi [6].

Tadqiqotning maqsadi — raqamli ta’lim muhitida psixologik xizmat ko‘rsatishning innovatsion vositalarini, xususan interfaol psixodiagnostik texnologiyalar va sun’iy intellektga asoslangan monitoring tizimlarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash hamda O‘zbekiston ta’lim muassasalari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

— raqamli psixodiagnostikaning nazariy asoslarini yoritish;

— xalqaro tajribadagi innovatsion platformalarni tahlil qilish;

— an’anaviy va raqamli diagnostika usullarining qiyosiy samaradorligini aniqlash;

— kiberbulling profilaktikasida sun’iy intellekt imkoniyatlarini ko‘rib chiqish;

— amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

So‘nggi yillarda psixologik xizmatni raqamlashtirish mavzusi xorijiy tadqiqotchilar e’tiborini tobora ko‘proq jalb etmoqda. Qozog‘istonlik tadqiqotchilar tomonidan ishlab chiqilgan "I-psychodiagnostics.kz" SMART platformasi loyihasi doirasida ta’lim muassasalarida bolalarni psixologik-pedagogik diagnostika qilishning raqamli tizimi yaratilib, u psixologik xabga integratsiya qilingan holda sinovdan o‘tkazilmoqda [1]. Rossiyalik olimlar universitet ta’lim muhitida LMS Moodle platformasi negizida kognitiv testlar batareyasidan foydalangan holda psixodiagnostik makon qurish texnologiyasini ishlab chiqqan, bu yondashuv o‘lchovlarni vaqt bo‘yicha taqsimlash va natijalarni real vaqt rejimida qayta ishlash imkonini bergan [2]. Belarusiyalik tadqiqotchilar esa masofaviy o‘qitish sharoitida o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni raqamli psixodiagnostika vositasida baholash bo‘yicha uslubiy tavsiyalar ishlab chiqqan [3]. Yevropa Ittifoqi doirasida amalga oshirilayotgan "AI@Mediators" loyihasi sun’iy intellekt yordamida kiberbullingni erta aniqlash va profilaktika qilishga qaratilgan bo‘lib, u ta’lim muassasalarida psixologik xavfsizlikni ta’minlashning yangi bosqichini ifodalaydi [4].

Milliy miqyosda esa maktab psixologi faoliyatining zamonaviy yo‘nalishlari, jumladan diagnostik, profilaktik va rivojlantiruvchi ishning axborot texnologiyalari bilan boyitilishi masalalari o‘rganilgan [6], biroq raqamli interfaol vositalarning aniq samaradorlik ko‘rsatkichlari va ularni ta’lim muassasalari amaliyotiga tizimli joriy etish mexanizmlari hali yetarlicha ishlab chiqilmagan. Ushbu bo‘shliq mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Metodologiya: Tadqiqot qiyosiy-tahliliy, so‘rovnoma, interfaol ekspress-diagnostika hamda matematik-statistik metodlar asosida olib borildi. [Tadqiqot bazasi va tanlanma hajmi — o‘z tadqiqotingiz ma’lumotlari bilan to‘ldiring: masalan, N nafar o‘quvchi va M nafar amaliyotchi psixolog] ishtirokida raqamli psixodiagnostik vositalar (masalan, Google Forms, Kahoot, ixtisoslashtirilgan psixologik botlar va platformalar) sinovdan o‘tkazildi. Ma’lumotlarni yig‘ish uchun standartlashtirilgan so‘rovnoma va tuzilgan kuzatuv varaqalaridan, natijalarni qayta ishlash uchun tavsiflovchi statistika usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot davomida to‘plangan dastlabki kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, interfaol raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilarning so‘rovnoma va testlarga jalb qilinish darajasini sezilarli oshiradi, natijalarni qayta ishlash muddatini esa bir necha barobar qisqartiradi [1, 2]. Bundan tashqari, sun’iy intellektga asoslangan monitoring tizimlari yordamida kiberbulling holatlari va o‘quvchilarning emotsional zo‘riqish alomatlarini erta bosqichda aniqlash imkoniyati kengaymoqda [4].

Olingan natijalar raqamli psixologik xizmatning bir qator afzalliklarini ko‘rsatadi: vaqtni tejash, ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash, o‘quvchi bilan doimiy aloqani saqlash hamda anonim murojaat imkoniyati orqali nozik mavzularda (kiberbulling, oilaviy nizolar, ruhiy tushkunlik alomatlari) ochiqroq muloqotga erishish. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, raqamli psixodiagnostik platformalarni

LMS tizimlariga integratsiya qilish o‘lchovlarni tabiiy o‘quv jarayoniga singdirish, shu orqali o‘quvchilarda stress darajasini kamaytirish imkonini beradi [2].

Shu bilan birga, raqamli vositalarni joriy etishda bir qator xavf va cheklovlarni ham hisobga olish zarur: shaxsiy ma’lumotlar konfidentsialligini ta’minlash, psixolog kadrlarning raqamli savodxonligi yetarli emasligi, shuningdek ba’zi hududlardagi ta’lim muassasalarida internet infratuzilmasining nomutanosibligi. Sun’iy intellektga asoslangan tizimlarning xulosalari yakuniy qaror emas, balki malakali psixolog uchun qo‘shimcha diagnostik ma’lumot manbai sifatida qaralishi lozimligi alohida ta’kidlanadi — bu inson omilining psixologik xizmatdagi markaziy o‘rnini saqlab qolish zarurligini bildiradi.

Ta’lim muassasalarida psixologik xizmatni raqamlashtirish an’anaviy metodlarni rad etish emas, balki ularni zamonaviy interfaol vositalar bilan boyitish jarayonidir. Interfaol psixodiagnostik platformalar va sun’iy intellektga asoslangan monitoring tizimlari psixolog faoliyatining aniqligi, tezkorligi va qamrovini sezilarli darajada oshiradi, ayniqsa kiberbulling va emotsional zo‘riqishni erta aniqlashda yuqori samaradorlik namoyon etadi.

1. Ta’lim muassasalarida yagona raqamli psixologik monitoring platformasini bosqichma-bosqich joriy etish.
2. Psixolog kadrlarning raqamli savodxonligini va interfaol diagnostika vositalaridan foydalanish ko‘nikmalarini muntazam oshirib borish.
3. Raqamli psixodiagnostik vositalarni mahalliy yosh xususiyatlariga moslashtirilgan holda ishlab chiqish va validatsiyadan o‘tkazish.
4. Shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlovchi me’yoriy-huquqiy va texnik mexanizmlarni takomillashtirish.
5. Sun’iy intellekt tizimlari xulosalarini yakuniy emas, balki yordamchi vosita sifatida qo‘llash tamoyilini mustahkamlash.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. Alimbaeva, S.K., Smatova, K.B., Sabralieva, Zh.T. (2024). Integration of the Psychological Hub into the Digital Psychodiagnostics Platform. Bulletin of Abai KazNPU, Series of Psychology.
2. Balanev, D.Yu., Shamakov, V.A. (2025). The Technology of Building a Psychodiagnostic Space in the University’s Digital Educational Environment. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta, 510, 153–161. https://doi.org/10.17223/15617793/510/16
3. Shlykova, T.Yu., Baraeva, Ye.I., Yeryomenko, D., Galetski, A.V. (2023). Tsifrovaya psixodiagnostika distantsionnogo vzaimodeystviya prepodavatelya i studentov v uchebnom protsesse. Minsk: RIVSh.
4. Universidad de Alicante va boshq. (2023–2026). AI@Mediators: Artificial Intelligence and Digital Educational Tools for the Prevention of Cyber-Bullying [Erasmus+ K2 loyihasi]. https://aimediatorsproject.eu/

5. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. (2018). Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida o‘quvchilarni psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish to‘g‘risida.

6. Xo‘jamurotov, E.S. (2026). Maktab psixologining ta’lim tizimidagi o‘rni va o‘quvchilar shaxsini rivojlantirishdagi ahamiyati. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 6(5), 553–556.